

Text 1: Decrets de Nova Planta

Al segle XVIII amb l'arribada dels Borbons arriba també l'absolutisme monàrquic, una forma de govern ja implantada a França amb Lluís XIV el rei Sol. A Espanya el model implantat era una monarquia autoritària però amb l'arribada dels Borbons varia i va cap a la monarquia absoluta.

A principis del segle XVII i anteriorment, els poders del rei eren diferents pels diferents regnes que integraven la monarquia hispànica: a la Corona de Castella tenia més poder amb l'esperit transcendentalista i a la Corona d'Aragó el rei tenia menys poder davant la noblesa amb el pactisme i el normativisme historicista.

Amb els Reis Catòlics, la Unió Dinàstica és feble i no hi ha institucions comunes llevat de la Inquisició. Amb Felip IV i el comte-duc d'Olivars hi ha un intent d'unificació, centralisme i uniformització: la Unió d'Armes, que acaba amb les revoltes de Catalunya i Portugal del 1640. La Guerra de Successió i la implantació dels Decrets de Nova Planta condueixen a un model totalment uniforme i absolutista.

Dins el context de la Guerra de Successió així com els filipistes van conquerint els territoris de la Corona d'Aragó, per "dret de conquesta" es suprimeix tots els sistemes propis, privilegis i furs dels regnes com a "càstig".

L'instrument jurídic que fan servir per eliminar els furs i les institucions pròpies són els Decrets de Nova Planta: una sèrie de decrets que es van aplicant a mesura que es van conquerint territoris. Els primers territoris conquerits són València i Aragó (1707) després de la batalla d'Almansa, són suprimits els sistemes institucionals, els furs, els privilegis i el dret privat (que Aragó recupera al 1711 i València no ho fa mai). A Mallorca els decrets arriben al 1715 es conserva el dret civil i algunes institucions. A Catalunya (1716/1718) arriben encara més tard però també s'apliquen. Hi ha una excepció: el País Basc i Navarra conserven els seus furs per haver-se mantingut fidels al candidat borbònic.

Espanya adopta el model polític francès basat en l'absolutisme i l'uniformisme centralista i reformatzador, per això es necessiten un seguit de grans reformes per modernitzar i centralitzar l'administració i les institucions de l'estat.

Els principals objectius dels Decrets de Nova Planta són la uniformització legislativa, el centralisme administratiu i l'absolutisme monàrquic:

La **uniformització legislativa** cerca adoptar el model absolutista i centralista de França, a partir de les institucions de Castella. Es cerquen unes mateixes lleis per tot Espanya i el que va ser l'intent del comte-duc d'Olivars per fi es fa realitat. Les lleis de Castella són més propícies a l'absolutisme monàrquic, per això s'imposen les de Castella com a punt de partida.

Amb el **centralisme administratiu** Felip V volia dominar tots els territoris des de la capital i això s'aconsegueix amb els Decrets de Nova Planta, que suposen la desaparició de la Corona d'Aragó i la pèrdua de les institucions polítiques i de govern com les Corts de Catalunya, d'Aragó i de València i el Gran i General Consell de Mallorca i es creen les Corts d'Espanya. A més el castellà s'implanta com a llengua oficial i es margina el català en els àmbits públics.

Els Decrets de Nova Planta fan que Felip V concentri tots els poders (d'origen diví) en la seva persona: legislatiu, executiu i judicial. Per a dur-ho a terme els Borbons fan una sèrie de reformes politicoadministratives:

Reformes de caràcter administratiu

De **forma general** es passa d'un sistema polisinovial a un sistema ministerial, amb les secretaries. Aquells consells territorials dels Reis Catòlics són abolits i només subsisteix el Consell de Castella (ara principal òrgan de govern de la monarquia). Per haver suprimit aquests consells es creen les secretaries de despatx, que ajuden al rei amb les tasques de govern i són autèntics òrgans de poder executiu; són les precedents dels actuals ministeris. Al capdavant de cada secretaria de despatx trobem un secretari elegit pel rei i el més important és el secretari d'estat, que s'encarrega dels afers exteriors i és l'encarregat de coordinar els diferents secretaris de despatx. A més, s'unifiquen les Corts i es creen les Corts d'Espanya, inoperants; només són convocades quatre cops en tot el segle XVIII. A excepció de Navarra i el País Basc, que conserven les seves institucions tradicionals.

A **nivell territorial** es crea una nova figura: l'intendent, d'inspiració francesa. L'intendent s'encarrega de la recaptació d'impostos i de dinamitzar l'economia i és un càrrec de designació directa reial. A vegades, entren en fricció amb les funcions dels corregidors. Es creen les demarcacions provincials amb les capitanies generals governades per un capità general, la màxima autoritat de cada una de les províncies, que presideix les reials Audiències. Juntament amb el capità general trobem l'Audiència, la màxima institució de justícia.

Localment, utilitzen el corregidor per controlar la ciutat i n'implanten un a cada territori; per tant, els virreis són eliminats (menys el d'Amèrica). Els ajuntaments amb els Decrets de Nova Planta varen perdre la poca autonomia que tenien i només es centren en la gestió d'assumptes locals.

Reformes de caràcter fiscal

Els territoris de la Corona d'Aragó perden l'autonomia fiscal i els Borbons fan una reforma completa de tot el sistema fiscal, que tendeix a simplificar el tipus d'impost i generar un fons comú centralitzat. S'aproven nous impostos: el cadastre a Catalunya, l'equivalent a València, la contribució única a Aragó i la talla a Mallorca. Són el mateix però amb noms diferents i consisteixen en una quota fixa en funció dels béns de cada un.

Va ser un èxit, sobretot a Catalunya. Un ministre de Ferran VI els va voler implantar a la resta dels territoris però la monarquia absolutista té uns límits: els privilegiats, que es varen oposar. Com a excepció, Navarra i el País Basc mantenen el seu sistema fiscal propi.

Guerra de Successió

Carles II, fruit d'un segon matrimoni amb Mariana d'Àustria, només té quatre anys quan Felip IV mor al 1665. Carles II va ser un rei malaltís pels efectes de l'endogàmia i era un monarca incapaç amb grans deficiències físiques i mentals. El gran problema del regnat de Carles II va ser la qüestió successòria, no va tenir descendència amb cap de les seves dues esposes.

Troblem tres possibles hereus: Lluís el Gran Delfí de França que renuncia al tron espanyol a favor del seu fill Felip d'Anjou que serà el futur Felip V d'Espanya; Leopold I d'Alemanya renuncia als seus drets a favor del seu segon fill l'arxiduc Carles d'Àustria; Josep Ferran de Baviera, el candidat més idoni França volia evitar a tota costa la recreació del poder dels Habsburg, els altres estats europeus volien evitar l'hegemonia de França i Anglaterra i Holanda volien mantenir l'equilibri europeu.

Carles II es decanta per Josep Ferran de Baviera, però aquest mor abans de què mori Carles II. La successió de Carles II es resol amb un canvi dinàstic (dels Àustries als Borbons), aquesta nova dinastia però no es consolida fins després d'una llarga guerra amb conseqüències nefastes: la Guerra de Successió Espanyola (1701-1713/15).

A nivell internacional

Al 1703 l'arxiduc Carles d'Àustria és proclamat a Viena com a rei d'Espanya, com a Carles III. L'any 1704 desembarca a Lisboa i es van succeir algunes derrotes franceses a França i els Països Baixos. També al 1704 una flota britànica ocupa Gibraltar.

El desenvolupament de la guerra va ser llarg i indecís. Els Borbons no eren capaços de derrotar als aliats i dins aquest context, es produeix un fet fonamental que fa girar l'equilibri de forces d'aquell moment: **al 1711 mor l'emperador Josep I d'Àustria sense descendència, per tant, el títol d'emperador passa al seu germà Carles d'Àustria**. El perill és que un Habsburg estigui al tron dels dos regnes més importants d'Europa. Davant això, Holanda i Gran Bretanya es retiren del conflicte i reconeixen a Felip V com a rei d'Espanya. És aquí que comencen les negociacions de pau que duren a la signatura del tractat d'Utrecht i Rastatt; el de Rastatt ratifica el d'Utrecht.

A nivell interior

La Guerra de Successió és un conflicte entre dos aspirants a la corona espanyola però darrere hi ha dues formes d'organitzar la monarquia hispànica: **l'arxiduc Carles representa els valors i la defensa del sistema foral i pactista dels Àustries i Felip d'Anjou representa el model centralista i absolutista francès que acabaria amb els furs i les institucions pròpies de cada un dels regnes. A l'interior, Castella, els territoris forals de Navarra i les Províncies Basques es decanten per la opció de Felip d'Anjou**. Castella dona suport als Borbons perquè té la percepció de què els Àustries l'han arruïnat i esperen que amb l'arribada dels Borbons la seva situació millori. La Corona de Castella té un sistema polític i institucional que no estava massa lluny del centralisme i l'absolutisme francès. Només la gran noblesa castellana va donar suport a la causa austríaca perquè temien la seva pèrdua de poder davant l'absolutisme reial. A més, Felip va gaudir de l'acceptació popular que creien que si arribava l'absolutisme, es limitaria el poder de la noblesa.

Dins la Corona d'Aragó temien la política centralista, en contra dels furs, dels Borbons. Sospitaven que Felip V aplicaria una política com la francesa, davant Carles que semblava que havia de respectar la Corona d'Aragó. Felip V al principi del seu regnat la respecta però deixa de ser fidel aproximadament al 1705. També trobem un fort sentiment anti-francès per la Guerra dels Segadors i també per la Pau dels Pirineus, on Catalunya queda esquarterada. **Sobretot la noblesa d'Aragó, València i Mallorca varen ser favorables a Felip V i els he s'anomena "botifler", són considerats com a catalans traïdors i els "maulet" són els que defensaven a Carles**.

Felip V de mica en mica va infringint els seus furs i privilegis i això fa augmentar l'adhesió a la causa austriacista. Dins aquest panorama, l'arxiduc Carles promet respectar el

sistema foral i Anglaterra signa un pacte amb els delegats catalans al qual es compromet a desembarcar tropes al principat i garantir el manteniment de les constitucions a Catalunya: el pacte de Gènova (juny de 1705). En aquest moment, esclata la revolta a la Corona d'Aragó, dins el regne de València. Des d'aquí ocupen Catalunya, que a partir d'ara és fidel al candidat austríac. A l'octubre de 1705 Carles es coronat rei a Barcelona i al 1706 a Aragó i Mallorca.

Un conflicte a nivell internacional es converteix en una guerra civil on hi intervé Gran Bretanya amb el pacte de Gènova (1705), la Gran Aliança de l'Haia i França.

En un de primer moment la guerra pareixia que havia de ser favorable als Àustries. Les tropes de Felip V comandades pel duc de Berwick estaven amenaçades per l'avanç dels exèrcits aliats des de Portugal i Aragó. Pareixia que la guerra l'havia de guanyar Carles i fins i tot arriba a ocupar Madrid però a partir d'aquí la guerra canvia i per temor a una revolta filipista Carles abandona Madrid. Felip V comença la contraofensiva i es produeix una victòria molt important: la victòria de la batalla d'Almansa (1707). Poc temps després ocupa València i Aragó i es promulguen els primers Decrets de Nova Planta: una sèrie de decrets que aboleixen els furs de València i Aragó.

A l'any 1708 l'armada anglesa ocupa Menorca i al 1710 es produeixen dues successives victòries borbòniques a les batallas de Brihuega i Villaviciosa. Catalunya i Mallorca queden com a zones de resistència contra Felip V. És aquí quan es produeix la mort de l'emperador d'Àustria Josep I, que deixa el tron a l'arxiduc Carles d'Àustria i Anglaterra i Holanda abandonen la seva causa per mantenir l'equilibri europeu.

El que hauria estat Carles VI renuncia als seus interessos a Espanya i Felip V de Borbó renuncia als seus drets al tron francès i això condueix a les negociacions de pau de 1713 en què Anglaterra i Holanda accepten a Felip V com a rei i es signen els tractats d'Utrecht i de Rastatt.

A Espanya la guerra continua i no acaba fins a l'any 1714 a Catalunya i 1715 a Mallorca. Les Corts catalanes decideixen mantenir la lluita contra l'exèrcit borbònic i s'inicia un setge contra la ciutat de Barcelona. Les tropes de Felip V prenen Barcelona al 1714 i Mallorca i Eivissa segueixen resistint. Menorca però, queda en mans dels anglesos degut al tractat d'Utrecht.

Una vegada acabada la guerra, Espanya comença una nova etapa amb un canvi dinàstic amb l'arribada dels Borbons. Això comporta uns canvis molt significatius amb la

implantació dels Decrets de Nova Planta basats en el centralisme administratiu, la uniformització legislativa i l'absolutisme monàrquic.

Text 2: Decrets de lliure comerç amb Amèrica

Carles III, el tercer fill de Felip V no estava destinat a ser rei però degut a la mort prematura de Lluís I, i el curt regnat de Ferran VI, es converteix en rei d'Espanya. Havia tengut una experiència prèvia de govern dirigint el principat de Parma (1731-1735) i rei de Nàpols i Sicília (1734-1759). A Itàlia havia contactat amb les idees de il·lustrades del despotisme i volia aplicar una sèrie de reformes per abastir les necessitats del poble però sense acabar amb l'absolutisme ("tot pel poble però sense el poble"), fet que podem observar amb la constant referència als vassalls.

El reformisme de Carles III consistí en un seguit de reformes que tingueren un èxit molt desigual.

1. Creació d'un mercat interior únic, per a l'abolició de les fronteres interiors. La Corona intentà millorar les infraestructures de transport, però l'esforç va ser absolutament insuficient. Més èxit tingué la supressió del monopoli per al comerç amb Amèrica, quan Carles va autoritzar 13 ports espanyols a comerciar lliurement amb 27 ports americans a partir de 1765. La llibertat de comerç es va estendre als principals ports peninsulars l'any 1778, i es va obtenir un èxit parcial perquè una part important de les manufactures i mercaderies s'exportaven a Amèrica, i alhora es feien importacions de producte estranger i no es controlaven ni els corsaris ni els contrabandistes britànics.
2. Impuls de la manufactura mitjançant el control dels gremis. Combinant aquestes mesures amb d'altres més mercantilistes com el foment de les manufactures reials i el reforç del proteccionisme per defensar mitjançant aranzels la indústria espanyola.
3. Reformes fiscals i financeres les quals pretenien obtenir més ingressos per la corona sense perjudicar l'economia productiva i no transgredir els interessos dels grups privilegiats. Aquests objectius no es pogueren assolir degut a la situació de contínues guerres que es generaven. Per finançar el dèficit de l'Estat i de controlar el deute públic es creà l'any 1782 el Banco Nacional de San Carols, actual Banc d'Espanya.
4. Es proposa una millora de l'agricultura mitjançant la limitació de privilegis a la Mesta, la colonització de zones gairebé deshabitades com Sierra Morena, la elaboració de polítiques de reforma agrària les quals contenen la abolició dels mayorazgos, la crítica del sistema senyorial i la limitació de terres "mans mortes". Jovellanos considerà que la desamortització de les terres era clau perquè petits i mitjans agricultors poguessin accedir i modernitzar l'agricultura (fer-la més rendible).
5. La llibertat de preus i de circulació del blat (1765)

Com a mesures a part tenim l'impuls de la ciència i el foment de la economia, aplicats a una política de forta mara regalista, increment del control reial sobre la Inquisició, els ordes religiosos i les jerarquies eclesiàstiques. Però una de les mesures més polèmiques fou la expulsió dels jesuïtes (1767). Dins l'àmbit de la política local s'introdueix el càrrec del síndic personer als ajuntaments, el qual vetllava pels interessos comuns del poble.

En definitiva, el decret suposà l'augment dels fluxos comercials Espanya-Amèrica tot i que també del corsarisme i dels contrabandistes britànics, els quals van perjudicar el comerç espanyol.